

Transformació de conflictes i interculturalitat¹

SONIA PARÍS ALBERT
Universitat Jaume I

1. Introducció

El tema sobre el qual anem a reflexionar és un dels més rellevants i presents a la nostra actualitat. L'objectiu que em plantege amb aquestes pàgines és mostrar les idees sobre la Interculturalitat del grup d'investigació en Estudis per la Pau de la Universitat Jaume I, i que està dirigit per Vicent Martínez Guzmán. Tenint en compte aquest objectiu, em propose analitzar els aspectes més rellevants *sobre la interculturalitat en relació amb la Transformació de Conflictes* com a mètode. És a dir, aplicar aquesta metodologia a la transformació dels conflictes interculturals que apareixen contínuament a les nostres societats actuals.

Cada vegada més, ens trobem convivint amb gent que pertany a altres cultures diferents a les nostres i que, per aquesta raó, considerem també «diferents» a nosaltres mateixos. Encara que l'arribada d'aquestes persones, que pertanyen a distintes cultures, no és únic dels temps que vivim (ja va tenir lloc en altres moments), sí ha crescut considerablement al llarg dels nostres dies. Com a conseqüència d'aquest fet, els nostres encontres amb persones immigrants es produeixen a qualsevol àmbit i esfera de la realitat. De la mateixa manera, creixen els conflictes interculturals, en no estar disposats a oferir-los els mateixos drets que tots nosaltres posseïm com a membres d'aquesta societat.

Amb la finalitat d'observar el creixement d'aquestes actituds intolerants que es viuen a la nostra cultura, extraïem certes dades d'una enquesta realitzada en desembre de l'any 2001 pel Centre d'Investigacions Sociològiques. A aquest estudi, es realitza una anàlisi comparativa entre els anys 1995 i 2001, on observem el creixement de la intolerància cap a persones d'altres cultures. Si en 1995 el 35 % de les persones entrevistades trobava poca o cap tolerància respecte dels costums dels estrangers i altres grups ètnics, a l'any 2001 aquest percentatge va pujar fins el 48,6 % (13,6 punts més). Així, tots els trets i les nostres actituds ens fan pensar que aquest percentatge ha seguit en ascens al llarg dels últims dos anys (Cabedo Manuel, 2001). D'aquesta forma i amb aquestes xifres, la societat espanyola es percep com *intolerant* als costums dels i les estrangeres.

En un estudi més profund i rigorós d'aquesta enquesta, observem que les actituds intolerants no apareixen solament a la població adulta, sinó que es reflecteixen amb major perill a la població jove. S'observa com el 30% dels joves considera el fenomen «perjudicial per a la raça» i el 24% creu que la immigració tindrà «efectes negatius per a la societat espanyola i els seus costums». És a dir, que el 54 % de la població espanyola jove manté una no acceptació cap a la població estrangera, el que fa que es tema pel futur de la nostra convivència. Si les generacions més joves mantenen trets intolerants, és evident que aquestes

¹ Traducció del castellà d'Anna Estellés Palanca (Universitat Jaume I).

actituds romandran arrelades a les nostres cultures durant moltes generacions. Com a conseqüència, es produeix una gran quantitat de conflictes interculturals entre els joves. Així, una solució possible a aquest problema és fer ús de l'educació, basada en les actituds pacífiques del respecte, reconeixement, cooperació, diàleg... Aquesta educació s'ha de trobar tant a les escoles com a les pròpies famílies i a través dels mitjans de comunicació. Per tant, observem que és un canvi difícil i que cal una transformació profunda de les concepcions existents a la nostra societat. Malgrat aquesta dificultat, hem de ser conscients que podem fer-ho. Per això, necessitem dur a terme una actitud activa que done lloc als canvis necessaris, que finalitze amb l'*espiral de la violència* i construeixca una *espiral de la pau*.

En un estudi com aquest, és molt important referir-nos a les percepcions dels i de les immigrants i comprendre les causes dels seus moviments culturals. En primer lloc, hem d'assenyalar una de les dificultats amb les quals aquestes persones es troben en aplegar als països d'acollida. És a dir, les persones que provenen d'aquelles altres cultures xoquen amb una realitat diferent a què s'havien imaginat en els països d'acollida. *L'immigrant persegueix un somni que ha construït al país d'origen* amb petites informacions fragmentades i descontextualitzades, d'imatges suggeridores i agradables amb fortes connotacions, de relats mítics que cobren força i sentit al context de la realitat insuportable en la qual van nàixer (Leunda, 2002). Aquests elements produeixen en l'immigrant l'entusiasme per viatjar cap un lloc que creu meravellós. En eixir, l'immigrant creu veure clar què és el que vol guanyar, però poques vegades sap o pensa què és el que va a perdre. En aquest sentit, assenyalem les següents com les pèrdues més importants que sofreix la persona immigrant:

1. Pèrdues afectives; perd els afectes familiars, els amistosos, dels llocs que el van veure nàixer...
2. Pèrdues socials; perd la seua família, la seua classe, el reconeixement que pugua ser-li donat al seu lloc d'origen.
3. Pèrdues professionals i culturals; perd les seues competències professionals i les seues bases culturals, com la llengua...
4. Pren consciència que les creences i els valors sobre els quals edificava la seua vàlua han perdut vigència social i es tornen estigmes socials d'endarreriment.

Hi ha molts més elements que dificulten la vida de l'immigrant als països d'acollida. Junt amb les pèrdues assenyalsades, l'immigrant percep les barreres legals i socials que l'impedeixen restablir la seua situació (legalitat administrativa, assignació a un sector laboral...). Finalment, la seua recomposició com a persona es va gestant gradualment a través de factors externs i interns, com: la seua entrada en la legalitat, la consolidació d'un teixit humà amb persones que comparteixen les seues tradicions culturals, creences... No obstant, resulta molt difícil per a l'immigrant assolir la legalitat i recompondre la seua vida per a ser un ciutadà lliure i igual als i a les altres. Aquesta dificultat és producte de les actituds intolerants que provoquen *estereotips* respecte a les persones d'altres cultures. Aquests estereotips provoquen formes específiques de pensar i d'actuar que es manifesten prolongadament en el temps i continuen amb la pràctica de la violència i l'exclusió.

Les nostres percepcions dels estrangers i les estrangeres són, majoritàriament, de caràcter negatiu i produeixen *generalitzacions*. Cadascun i cadascuna de nosaltres ens preguntem qüestions com les que segueixen: per què hem de compartir els recursos de les nostres

terres amb estrangers?, per què gents que venen de fora han de tenir drets com si foren ciutadans de les nostres formes polítiques d'organitzar-nos: comunitats autònomes, nacionalitats, Estats-unió, que hem alçat amb el nostre esforç?, quina responsabilitat tenim de la seua sort?, per què ens sentim amenaçats amb la seua aplegada?, som uns més ciutadans que altres?, quina relació hi ha entre ciutadania i cultura? (Martínez Guzmán, 2001). És a dir, pensem que per haver nascut a un lloc concret de la terra som amos i ames d'aquesta part de la mateixa. Aquesta és la raó que ens porta a dir que tenim més dret a gaudir dels recursos d'aquesta part que la terra ens ofereix que qualsevol altra persona que provinga d'una altra part de la mateixa terra. Aquesta forma de pensar fa que ens sentim amenaçats davant l'aplegada d'immigrants, a qui considerem com *enemics* perquè creiem que ens llevaran els nostres llocs de treball, els nostres salaris... És a dir, com hem dit, creiem que ens llevaran el que per *lleï* ens pertany. No obstant, aquests arguments tenen contra arguments ja que, generalment, ocupen els llocs de treball que les persones locals no volen, tenen salaris baixos, horaris amplis i mínimes condicions de vida.

Davant d'aquestes actituds, comportaments i formes de pensar no tolerants i que ens condueixen cap a les accions violentes, des de la Filosofia per la pau que es realitza dins de la Universitat Jaume I i seguint a Kant, es considera que «ningú té originàriament més dret que un altre a estar en un determinat lloc de la terra, perquè compartim el dret de propietat comú de la superfície d'aquesta mateixa terra» (Martínez Guzmán, 2001: 278). Amb aquesta tesi, es presenta el dret a la ciutadania i la interculturalitat com alternativa a la violència i a l'exclusió, i com actituds que permeten l'harmonia, la convivència social i la pluralitat cultural.

2. Una visió de la Interculturalitat des de la Filosofia per fer les paus

Parlar d'interculturalitat ens porta a haver de diferenciar entre altres dues posicions que tradicionalment també han tingut lloc: 1/ Cada nació ha de *defensar la seua cultura i obligar a integrar-se*, assimilant-la, a tots aquells que volen nacionalitzar-se o viure establement en ella. Els immigrants han de perdre les seues senyes d'identitat cultural i acomodar-se a les del país receptor (assimilació). 2/ Una nació ha d'admetre la *multiculturalitat*, permetent i afavorint l'organització autònoma dels grups diferents, i aplegant fins i tot a polítiques de discriminació positiva. La nació es converteix en un mosaic cultural. A açò és al que s'acostuma a anomenar multiculturalitat (no obstant, hi ha autors que distingeixen la multiculturalitat com el fet que les cultures són múltiples o diferents i el «multiculturalisme» com la doctrina del reconeixement de totes les cultures, que totes valen, fins i tot de vegades de manera exagerada i cauen en el relativisme cultural). 3/ Ha d'haver un *intercanvi obert entre totes les cultures*, afavorint el mestissatge, tant biològic com cultural, encara que en aquest procés es perden moltes senyes d'identitat. Açò es designa amb la paraula *interculturalitat* (Marina, 2002).

Aquest tema, que sorgeix del contacte entre cultures, ens porta a la necessitat de definir el terme *cultura*. Són moltes les maneres en què s'ha intentat definir el concepte, el que és un mostra de la dificultat del mateix. Definir-lo amb precisió esdevé pràcticament impossible. Els estudiosos del tema li assignen significats múltiples. No obstant, seguint la definició d'E. B. Tylor, podríem considerar que (Cabedo Manuel, 2001: 24):

La cultura és el sistema de concepcions transmeses històricament i expressades en formes simbòliques per mitjans en què els éssers humans comuniquen, perpetuen i desenvolupen els seus coneixements i les seues actituds davant la vida. La cultura, per tant, cobreix tot allò del comportament humà que no procedeix únicament de l'herència biològica. Es tracta del conjunt d'idees, valors, actituds, assercions ètiques i modes de vida disposats en esquemes o patrons de conducta que atorguen cert grau d'estabilitat dins de l'entorn social. La cultura se'ns presenta com l'univers mental, moral i simbòlic, compartit per una pluralitat de persones, gràcies al qual i a través del qual poden les persones comunicar-se entre si, reconeixent-se mútuament els seus vincles, compartint interessos, divergències i fins i tot conflictes, però sentint-se tots ells membres de la mateixa col·lectivitat. Podríem dir que la cultura ofereix la funció *modeladora* de les peculiaritats individuals. En ella i d'ella emanen pautes de conducta que són apreses i assumides socialment pels seus integrants. A la pluralitat d'elements constitutius de la cultura adquireixen una especial rellevància els aspectes cognitius, les creences, els valors, les normes i els símbols. La xarxa simbòlica més important és, sense dubte, el llenguatge; sense ell mancaria de base l'estructura social.

Tradicionalment, les societats han buscat defensar la seua cultura i la seua identitat per oposició a les altres. Malgrat això, i com ja venim dient, la convivència de cultures diferents ha estat una constant a la història de la humanitat i, quasi sempre, un problema. S'ha tardat mil·lennis en tenir un sentiment d'humanitat compartida. No obstant, sembla que aquest sentiment encara no es troba establert vertaderament al nostre cor, tot i que sí sembla estar-ho a les nostres ments i al nostre cap. És a dir, tenim la teoria apresada però ens falta estudiar la pràctica (Marina, 2002). Aquest sentiment d'humanitat compartida ens porta cap a la Interculturalitat.

La idea d'interculturalitat fa necessari parlar del *Dret Cosmopolita* o *Dret Públic a la Humanitat*, basat en la idea kantiana que ningú té més dret que altre a estar en un determinat lloc de la terra, perquè compartim el dret de propietat comuna de la superfície d'aquesta mateixa terra (Martínez Guzmán, 2001). El ciutadà d'aquest tipus de dret és el ciutadà mundial, cosmopolita o ciutadà sense fronteres. D'aquesta forma, tots i totes formem part d'aquest món i tenim els mateixos drets a qualsevol de les seues parts, ja que som ciutadans mundials. Com a conseqüència d'aquest fet, la violació del dret a qualsevol punt de la terra repercuteix en tota la resta, com ja he dit. És a dir, les accions violentes a zones allunyades de nosaltres ens afecten de la mateixa manera, ja que també som ciutadans d'aquests altres llocs com a parts integrants de la terra.

Una altra característica d'aquest Dret Públic a la Humanitat és que inclou el *Dret a la Interculturalitat* (és a dir, el *Dret a la diferència*). Així, ens diu que el fet de ser ciutadans cosmopolites no inclou que tots i totes siguem iguals. Es manté la diferència de creences i la diferència de llengües, en ser considerada aquesta diferència com una font de riquesa. «Realment, les diferències poden ser motiu d'exclusió, però depèn de la *cultura*, de la forma que cultivem les relacions humanes que siguin font d'exclusió o de demanda mútua de pau» (Martínez Guzmán, 2001: 280)

Aquesta citació utilitzada al darrer paràgraf, mostra les diferents formes d'actuar que té l'ésser humà. És a dir, tal i com deia Erasme de Rotterdam (Cabedo Manuel, en premsa), «l'ésser humà és un ésser complex i extravagant». És un ésser complex perquè mai sabem

com pot reaccionar, i extravagant perquè igual que fa el bé pot fer el mal. Aquesta argumentació ens porta a dir que, quan entrem en contacte amb gentes d'altres cultures, podem reaccionar violentament o amb actituds pacífiques de comprensió i de reconeixement. Des de la Filosofia per la pau, considerem les diferències com fonts de riquesa que s'han de mantenir, ja que permeten el nostre creixement com a persones i el de les nostres societats. A les diferències se les ha de fer front amb actituds pacífiques de respecte, reconeixement, empatia, diàleg i comunicació. Aquestes actituds permeten trobar solucions alternatives i creatives als possibles conflictes interculturals.

Des d'aquesta perspectiva, podem dir que tots els pobles tenen possessió del sòl, el que els porta a una interacció d'un amb tots els altres, que consisteix a prestar-se a un comerç mutu i tenen el dret d'intentar-ho, sense que per això l'estranger estiga autoritzat a tractar-los com enemics. «Els éssers humans dins del globus posseïm el sòl formant entre els nostres pobles una comunitat d'interacció física, d'intercanvi de llengües, d'interpretacions de cultures, hui diríem d'interculturalitat» (Martínez Guzmán, 2001: 282).

De totes aquestes idees del Dret Cosmopolita i el Dret a la Interculturalitat, sorgeix també el *Dret a l'Hospitalitat Universal*. És a dir, el dret que té un estranger a no ser tractat hostilment pel fet d'haver arribat al territori d'un altre... Dret que tenen tots els homes, en virtut del dret de propietat en comú de la superfície de la terra. Per tant, aquest dret cosmopolita, aquest dret a l'hospitalitat universal, aquest dret a la interculturalitat ens fa ser, en lloc d'hostils, *hospitalaris*. Fa que les relacions interculturals es donen en un clima on tots tenim el dret a l'hospitalitat. Ningú no té més poder que l'altre per a estar en un lloc de la terra, no necessitem lleis d'estrangeria que generen exclusió. Necessitem lleis d'*hospitalitat* mitjançant les quals regulem els usos de la propietat comuna de la terra sense exclusions i en això radica la possibilitat mateixa de considerar-nos éssers morals (Martínez Guzmán, 2001).

Aquest tipus de dret a la interculturalitat ha de tenir en compte *el dret a la interlocució*. És a dir, hem de tenir en compte els que arriben i els que ja hi són de manera que existisca un intercanvi cultural. S'ha de realitzar amb mitjans justos: per als que arriben perquè tinguen el dret a ser atesos, i per als que hi són perquè tenen dret a la seua part de la terra.

Totes aquestes idees ens porten a concloure que el dret a la ciutadania mundial es combina amb el dret a l'hospitalitat i el dret a la interculturalitat (Martínez Guzmán, 2001: 281):

A la defensa de les pròpies formes de saber i cultivar les relacions entre els éssers humans; en debat, moltes vegades en tensió, i moltes vegades amb intenció de dominació d'uns sabers sobre altres contra el que tenim que estar alerta, amb altres cultures, sabers i maneres de cultivar les relacions entre els éssers humans i la natura.

3. La transformació dels Conflictes Interculturals

Com hem vingut dient, la interculturalitat és l'actitud més adequada per poder assolir l'harmonia en la convivència social i en la pluralitat cultural. En aquest moment, em propose aplicar les idees de la transformació dels conflictes a la interculturalitat per regular els conflictes entre cultures pacíficament.

En primer lloc, és necessari definir la transformació dels conflictes i diferenciar-la de les altres dues terminologies que anteriorment aparegueren per designar aquests estudis.

La *resolució de conflictes* (Lederach, 1995) estudiava i estudia l'evolució i la finalització dels conflictes. En centrar-se en aquests dos aspectes, normalment destacava els seus resultats destructius. La terminologia de «resolució» ha sigut una de les més acceptades i de les més utilitzades dins dels estudis per la pau. En la majoria dels llibres que trobem actualment, i que ens parlen sobre el conflicte, s'utilitza aquest terme, en lloc del de gestió o el de transformació de conflictes. Malgrat això, el terme de «resolució» feia pensar i veure el conflicte com una cosa negativa i no agradable, que s'havia d'eliminar o, al menys, disminuir els seus efectes. En aquest sentit, foren serioses les crítiques que s'hi van fer. En primer lloc, es preguntaven si realment podem resoldre un conflicte, o si la resolució és desitjable en la majoria de casos. A més, hi ha hagut ocasions en les quals els conflictes s'han resolt sense tenir en compte els criteris de la justícia.

La següent terminologia que va aparèixer va ser de *gestió de conflictes*. Aquest model, se centrava i se centra en la idea que els conflictes estan determinats per una sèrie de models i dinàmiques, que cadascun i cadascuna de nosaltres pot entendre i regular. S'intenta pensar el conflicte com una cosa natural, com qualsevol element de la natura, que forma part de les relacions humanes, i segueix models, o que posseeix lleis, segons les quals té lloc. En aquest moment, ja es reconeix que els conflictes no poden resoldre's en el sentit de «desfer-se» d'ells, tot i que es continua donant prioritat als aspectes destructius i a les seues conseqüències. No obstant, ja comença a introduir-se una visió positiva d'ells. Igual que en el cas anterior, es fan crítiques dures a aquesta denominació. En aquest cas, les crítiques se centren en la idea que «l'acció i interacció humana no es manegen de la mateixa forma que es manegen les coses del món físic» (Martínez Guzmán, 2001: 196). És a dir, tots aquells aspectes que envolten l'ésser humà no poden ser controlats mitjançant lleis determinades, com ocorre amb tots aquells esdeveniments que tenen lloc a la natura. A més, es considera que aquest model se centra massa en els aspectes teòrics i pràctics.

Per acabar, apareix la denominació de *transformació de conflictes*. Aquesta terminologia és la que millor es relaciona amb els pressupostos de les nostres investigacions per la pau. Des del grup d'investigació del qual forme part, pretenem defensar la transformació com la millor forma per regular un conflicte. Ens permet fer-ne una regulació positiva, en convertir les situacions conflictives en situacions d'aprenentatge, on prime la comunicació, el reconeixement, el respecte, l'*empoderament*,² el diàleg, l'afecte... Schintman (2000: 22) la defineix com «pràctiques emergents» on aquells i aquelles que en fan ús «reconstrueixen els seus cursos d'acció, les seues relacions i es reconstrueixen ells mateixos». En realitat, el nostre futur depèn de les nostres possibilitats de diàleg, que permeten no suprimir el conflicte i buscar noves alternatives de regulació. Necessitem un nou món on les organitzacions i les associacions assumisquen la complexitat i donen respostes responsables i participatives. Respostes que possibiliten els acords, el treball cooperatiu, i amb les quals siga més senzill imaginar un món més creatiu i ampli.

Amb la transformació, no s'obliden les tensions que havien originat el conflicte, sinó que es vol intervenir sobre elles per transformar-les. Tampoc no té com finalitat assolir un

² Aquest terme, emprat ja en moltes llengües, fa referència a la capacitat de transformar els nostres conflictes amb els nostres propis poders.

acord que satisfaga les necessitats de les parts enfrontades, sinó que dóna molta més importància a l'aprenentatge que es produeix en aquestes parts durant el procés. És a dir, permet que les situacions conflictives es convertisquen en situacions d'aprenentatge, de creixement, de comunicació, d'intercanvi, de reconeixement i d'*empoderament*.

L'aplicació d'aquestes idees de la transformació als conflictes interculturals, ens fa destacar alguns elements com els més característics:

1. *Cal un canvi a les relacions de poder.* És a dir, transformar els conflictes interculturals requereix que totes les parts gaudisquen d'un poder igualitari, que els permeta estar en situacions de simetria i d'igualtat. Les persones que ja es troben al lloc d'arribada no han d'imposar els seus poders sobre els recentment arribats, ja que aquesta actitud porta a la subordinació. La prolongació d'aquest estat de subordinació pot provocar cansament i indignació a la part subordinada, qui pot decidir actuar violentament per acabar amb eixa relació. El mateix procediment es produeix a la inversa. És a dir, els immigrants han d'escoltar les necessitats de la població local i no imposar sense més les seues tradicions culturals, religioses... La imposició pot provocar les actituds no tolerants i l'exclusió com a mesura de defensa.

2. *Cal un canvi a la percepció.* És a dir, ambdues parts han d'aprendre a escoltar quines són les necessitats i els interessos de les altres parts en conflicte. La percepció pot ser educada. Com a conseqüència d'aquest fet, hem d'educar les nostres generacions més joves cap a actituds pacífiques, actituds que els permeta escoltar i comprendre les raons del viatge d'un immigrant i les seues condicions de vida. El mateix procés s'ha de produir a la inversa. És a dir, l'immigrant ha de percebre i comprendre les raons de la població local per adoptar les seues actituds.

3. *Cal cooperació.* Ambdues parts han de cooperar conjuntament i buscar una solució única al problema entre elles. La cooperació requereix tenir en compte els interessos comuns i fer un esforç per satisfer aquests interessos. No significa que s'obliden els interessos individuals, sinó que es dóna prioritat als comuns. En la cooperació cada part ha de cedir un poc en benefici dels altres. L'objectiu és que totes les persones afectades se'n beneficien del procés de la mateixa manera en la mesura del possible.

4. *Cal diàleg i empatia.* El mètode de la transformació és el diàleg basat en la igualtat d'oportunitats, en la llibertat per participar i en la participació de totes les persones afectades. És a dir, els principis de l'*Ètica Comunicativa*.

5. *Cal reconeixement.* Per transformar els conflictes interculturals hem de reconèixer a l'«altre i altra» com si fórem nosaltres mateixos. Aprendre a posar-nos en el lloc d'un immigrant i que l'immigrant aprenga a posar-se en el lloc de les persones locals. Per referir-se al reconeixement, tenim la teoria de Honneth (1997) qui diferencia entre: 1/ *Reconeixement a la integritat física d'una persona* (reconèixer els diferents colors de la pell); 2/ *Reconeixement com ciutadà d'una comunitat jurídica que té els mateixos drets i deures* (reconèixer la diferència de creences, valors, interessos...). Solament quan una persona se sent reconeguda adquireix la seua dignitat i integritat com a persona i es constitueix com a tal.

6. *Cal empoderament.* Hem de sentir-nos capaços per transformar els nostres conflictes interculturals; tenim habilitat i capacitats per fer-ho nosaltres mateixos. Per sentir-nos *empoderats*, necessitem sentir-nos confiats i sense por. La por la perdem quan es produeix

un canvi en la percepció que tenim sobre les persones immigrants. És a dir, quan ja no els veiem com enemics que ens llevaran el que és nostre, sinó com persones que tenen els mateixos drets que nosaltres. Solament així ens sentim capaços i revaloritzats per transformar els nostres conflictes, cooperar amb ells i buscar solucions alternatives als nostres problemes. Al contrari, tendim cap actituds violentes. El mateix procés ocorre a la inversa. Si els immigrants pensen que la població local no els tolera, senten por i busquen defensar-se mitjançant la violència. En canvi, si aquesta percepció canvia se senten més capaços de dialogar i de cooperar per regular el conflicte pacíficament i buscar solucions que beneficien ambdues parts en conflicte. Tots aquests punts estan relacionats entre si.

7. *Cal responsabilitat.* Les parts han de ser responsables de totes les accions que fan i de les conseqüències que d'aquestes se'n deriven. La transformació requereix que les parts participen voluntàriament i es responsabilitzen dels seus actes. Ací tenim com exemple la Fenomenologia de Strawson (1995), que ens diu el següent: 1/ *Què és el que sent pel que em fan a mi.* He de responsabilitzar-me i tenir en compte les accions que em fan. Front a elles, puc sentir ressentiment, gratitud o puc perdonar. Depenent de les experiències que hem tingut amb immigrants sentirem ressentiment o gratitud... Des de la Filosofia per la Pau, es diu que no hem de deixar-nos dur per aquests sentiments ja que moltes vegades les accions que uns altres ens fan sorgeixen per accions que abans nosaltres els hem fet a ells o elles. Hem de tenir-ho tot en compte. 2/ *Les accions que una tercera persona fa a una segona.* És important que les tinguem en compte perquè després es poden tornar contra nosaltres mateixos. És a dir, tot i que mai hàgem tingut una experiència amb immigrants, hem de preocupar-nos per les accions que altres persones prenen envers ells o elles. Hem de prendre un paper actiu i no quedar-nos com simples observadors. 3/ *Què sent pel que jo faig.* En ocasions ens deixem dur per accions que immigrants ens han fet i per això reaccionem contra ells violentament. Hem de pensar quin és l'origen d'aquestes accions i no deixar-nos dur per sentiments negatius. La transformació necessita de la comprensió i del diàleg. Per transformar els nostres conflictes hem de tenir en compte les tres postures.

8. L'objectiu que persegueix la transformació és *la reconciliació amb la finalitat de reconstruir les relacions humanes*. Es busca reconciliar a les parts transformant les tensions del conflicte en nous objectius. La reconciliació busca assolir l'harmonia en la convivència social i en la pluralitat cultural. Ací, el poder de perdonar juga un paper molt important, en el sentit que facilita la reconciliació de les parts i finalitza amb les tensions del passat per crear i continuar amb un futur més pacífic, alternatiu i creatiu.

4. Conclusions

Per acabar, assenyalaré de forma sintètica les característiques més importants que una societat intercultural ha de tenir. Característiques que es desprenen de totes les idees que ja he anat indicant anteriorment (Cabedo Manuel, 2001):

1. La persona humana és un bé absolut, la dignitat de la qual s'ha de garantir en tot moment i lloc. Per això, l'ésser humà es converteix sempre en el referent bàsic del sentit, de la veritat i del valor.

2. *Si bé no s'ha de permetre la humiliació a la condició humana, tampoc hem d'observar a algun individu com un ser suprahumà.*

3. *S'ha de mantenir i defensar la total intramundانيتat de l'ésser humà.* Les persones necessiten reconèixer les particularitats nacionals i ser reconegudes com part integrant d'una cultura determinada.

4. *La importància del privilegi humà de la llibertat.*

5. *S'ha d'estendre l'ideal de la convivència intercultural a totes i cadascuna de les comunitats ètnicoculturals del món.*

6. *Els discursos antiracistes poden convertir-se fàcilment en paraules inútils si es fonamenten en la igualtat de tots els éssers humans.*

7. *En tota societat democràtica s'han de diferenciar dos dominis: els drets de la persona i els drets de la col·lectivitat.*

8. *La democràcia consisteix, principalment, a l'acceptació d'uns valors ètics-polítics.*

9. *En la base del diàleg intercultural, se sustenta un humanisme que és cosmopolita però sensible i pròxim a les diferències culturals dels individus i dels pobles.*

BIBLIOGRAFIA

- BURGUET ARFELIS, M. (1999): *El educador como gestor de conflictos*, Bilbao, Desclée de Brouwer.
- BUSH, R. A. B. i J. P. FOLGER (1996): *La promesa de la mediación. Cómo afrontar el conflicto mediante la revalorización i el reconocimiento*, Barcelona, Granica.
- CABEDO MANUEL, S. (2001): «Pluralidad cultural y convivencia social», *Recerca*, 19-37.
— (en premsa): «Reflexión sobre la vida humana».
- COLECTIVO AMANI (1995): *Educación Intercultural. Análisis y resolución de conflictos*, Madrid, Popular.
- HONNETH, A. (1997): *La lucha por el reconocimiento*, Barcelona, Crítica.
- JUDSON, S. (2000): *Aprendiendo a resolver conflictos en la infancia. Manual de educación para la paz y la no violencia*, Madrid, Libros la Catarata.
- LEDERACH, J. P. (1995): *Preparing for Peace. Conflict Transformation Across Cultures*, Nova York, Syracuse University Press.
- LEUNDA, J. (2002): «La multiculturalidad: oportunidad y desafío para el desarrollo local», *Tiempo de paz*, 66, 53-69.
- MARINA, J. A. (2002): «Interculturalidad», en CONILL, J. (ed.): *Glosario para una sociedad intercultural*, València, Bancaixa.
- MARTÍNEZ GUZMÁN, V. (2001): *Filosofía para hacer las paces*, Barcelona, Icaria.
- MONTÓN SALES, M. J. (2003): *L'acolliment de l'alumnat d'incorporació tardana. Suggeriments, propostes i experiències*, Barcelona, Biblioteca de Guix.
- SCHNITMAN, D. F. (2000): *Nuevos paradigmas en la resolución de conflictos. Perspectivas y prácticas*, Barcelona, Ediciones Gránica, S.A.
- STRAWSON, P. F. (1995): «Libertad y Resentimiento», en STRAWSON, P. F. (ed.): *Libertad y resentimiento y otros ensayos*, Barcelona, Paidós.